

Η ελπίδα ως άγκυρα της ψυχής στην ποίηση του Ελύτη (Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2cTI46S>]

Το επόμενο ποίημα «ΤΗΣ ΛΕΠΡΑΣ ΠΡΩΤΟ ΣΥΜΠΤΩΜΑ ΤΟ ΧΡΗΜΑ. ΣΩΡΕΥΕΙ Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΤΑΙ»[22] περιέχει στοιχεία παρμένα από τη χριστιανική πίστη. Είναι ξεκάθαρο από τον τίτλο πως το χρήμα είναι ασθένεια για τον ποιητή εξαιτίας της οποίας ο φιλάργυρος άνθρωπος γεμίζει ανυπαρξία. Για τη φιλαργυρία γνωστό είναι το χωρίο της Καινής Διαθήκης από την Α' προς Τιμόθεον παύλεια επιστολή: «ρίζα γάρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς»[23]. Είναι μια φράση παραινετική του απόστολου των εθνῶν προς τον ποιμένα της Εφέσου Τιμόθεο και κατ' επέκταση προς την πιστεύουσα κοινότητα που συγκλίνει με τον τίτλο του ποιήματος νοηματικά. Η φιλαργυρία οδηγεί τον άνθρωπο σε οδύνες πολλές κατά τον απόστολο Παύλο, γεγονός που βρίσκει σύμφωνο τον ελυτικό τίτλο που θέλει την ανυπαρξία ως την μεγαλύτερη οδύνη

της φιλαργυρίας. Μια απόπειρα απόδοσης της ορθόδοξης πραγματικότητας «ΛΥΠΗΡΑ ΤΑ ΕΓΚΟΣΜΙΑ. Και τα εκτός επίσης/ Έλλειψη έχει ως φαίνεται από ζωντανούς ο Θεός και σ' ένα/ μοναστήρι μικρό»[24] δίνει την αίσθηση ερήμωσης, αποξένωσης του ανθρώπου από την απλότητα του πρωτογενούς χριστιανικού στοιχείου. Η απλότητα είναι η ομορφιά και πόλος έλξης του θείου για τον ποιητή που φέρει ως παράδειγμα την ομορφιά των εξωκκλησιών των Κυκλάδων: «Στις

λα. Αλλού
το μέρος

Η ελπίδα

του ποιητή είναι φανερή: «Καθ' οδόν βρίσκεις τον Οδυσσέα σου, και πάλι ζήτημα είναι./ Θέλει να κοιμάσαι μ' ανοιχτά πανιά και μ' ανεβασμένη την/ άγκυρά σου.»[26]. Τα «ανοιχτά πανιά» μπορεί να υποδηλώνουν τις αισθήσεις χάρη στις οποίες ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται την εγκόσμια και την υπερκόσμια πραγματικότητα ώστε ο ίδιος να είναι σε θέση να έχει ανεβασμένη την άγκυρά του, να ελπίζει. Το σύμβολο της άγκυρας υπήρχε από τα πρωτοχριστιανικά χρόνια. Ο απόστολος Παύλος χαρακτηριστικά αποκαλεί την ελπίδα άγκυρα της ψυχής «άσφαλή τε καί βεβαίαν»[27]. Έμμεση μνεία γίνεται σε έναν Παράδεισο ποιητικό[28] έξω από τη σχηματοποιημένη έννοια της θρησκείας, έναν Παράδεισο δίκαιο και πλήρη[29] «Εξαποθρησκευμένος ο χώρος όπου ακεραιώνεται η τελειότητα, θα μπορούσε να ονομασθεί Παράδεισος. Με την ίδια έννοια που η μεταξύ τιμονιέρη και Ικτίνου ακριβής στιγμή θα μπορούσε να ονομασθεί

δικαιοσύνη.»[30], «Και η τελειότητα ένας είναι Παράδεισος που δεν εγνωρίσαμε ποτέ. Μόνο που την ιχνηλατούμε.»[31]. Αυτή η ιχνηλασία του ανθρώπου για την τελειότητα γίνεται με τις αισθήσεις των οποίων οι αμύητοι αποστερούνται «Παρά λίγα σκαλοπάτια οι κουτοί των αισθήσεων θα μπορούσαν να γεννήσουν σαν μικρό αγοράκι μιαν ολόκληρη Άνοιξη.»[32]. Η «Άνοιξη» εδώ θα μπορούσε να υποδηλώνει την αναστάσιμη άνοιξη που έφερε η γέννηση του «μικρού αγοριού», του Χριστού και παράλληλα την πρόγευση του Παραδείσου κατά τα χριστιανικά πρότυπα «Η έννοια της Ανάστασης αναπόσπαστα είναι δεμένη μέσα μου με την έννοια του Θανάτου, αλλά πολύ πίσω, εκεί, στην περιοχή τη μυστική, που είναι ο προθάλαμος της Γέννησης»[33].

Προϋπόθεση για την άσκηση ή μη των αισθήσεων και συνεπώς για την ανεύρεση ενός Παραδείσου χριστιανικού ή όχι είναι η ελευθερία «Η ελευθερία έχει δύο κοφτερές όψεις, όπως τα παλιά ξυραφάκια.»[34]. Γίνεται λόγος για την αδυναμία του ανθρώπου να διαχειριστεί την ελευθερία του. Κατά τον Ελύτη «Θέλουμε δε θέλουμε, είμαστε όλοι μας δέσμιοι μιας ευτυχίας, που από δικό μας λάθος αποστερούμαστε»[35], ίσως πρόκειται για κάποιο Παράδεισο που κατά τον ίδιο είχε ο άνθρωπος στην διάθεσή του και τον έχασε από δικό του σφάλμα. Η θέση αυτή του Ελύτη δεν απέχει και πολύ από τη χριστιανική. Σύμφωνα με την ορθόδοξη θεολογία η ελευθερία του ανθρώπου είναι η δυνατότητα που αυτός έχει να επιλέγει άλλοτε το καλό και άλλοτε το κακό μέσω της εμπειρίας του, επιλογή που μπορεί να είναι επιτυχής- μπορεί και όχι[36]. Μέσω της δυνατότητας της ελευθερίας καταξιώνεται και εξελίσσεται το ανθρώπινο πρόσωπο εντός της φύσης. Χωρίς την ελευθερία, το αυτεξούσιό του, ο άνθρωπος δεν διαθέτει ύπαρξη[37]. Ο βαθμός ελευθερίας μεταξύ των ανθρώπων μπορεί να διαφέρει εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων, κληρονομικών, κοινωνικών, οικονομικών ή πολιτικών, γι' αυτό και η ίδια δεν είναι στατική και δεδομένη αλλά διαθέτει κίνηση και αναπτύσσεται. Ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος της ελευθερίας του, γι' αυτό και η όποια κατάκτησή της προϋποθέτει συνεχή και επίπονη προσπάθεια από μέρους του[38].

(συνεχίζεται)

[22] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 19.

[23] Α Τιμ 6, 10.

[24] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 19.

[25] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 21.

[26] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 20.

[27] Εβρ 6, 18-19, Nestle-Aland, Novum Testamentum Graece, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2001.

[28] Για την έννοια του Παραδείσου για τον Ελύτη βλ. Οδ. Ελύτης, Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος, 72009, σ. 43: «Αν υπάρχει, συλλογίζομαι, για τον καθένα μας ένας διαφορετικός, προσωπικός Παράδεισος, ανεπανόρθωτα ο δικός μου θα πρέπει να 'ναι σπαρμένος με

δέντρα λέξεων που τ' ασημώνει ο άνεμος καθώς λεύκες, από ανθρώπους που βλέπουν να επαναστρέφει επάνω τους το δίκιο που τους είχε αφαιρεθεί, από πουλιά που ακόμα και μέσα στην αλήθεια του θανάτου επιμένουν να κελαηδούν ελληνικά, και να λεν «έρωτας», «έρωτας»...».

[29] Ι. Ηλιοπούλου, Αναζητώντας τη Δέκατη Τέταρτη ομορφιά, Δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη, ύψιλον/βιβλία,, Αθήνα 2014, σ. 188.

[30] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 20.

[31] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 38.

[32] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 21.

[33] Οδ. Ελύτης, Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος, 72009, σ. 30.

[34] Οδ. Ελύτης, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 22.

[35] Οδ. Ελύτης, Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος, 72009, σ. 43.

[36] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Έρωτες και θάνατος, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 243. Βλ. και Ν. Ματσούκας, Το πρόβλημα του κακού, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 32009, σ. 59.

[37] Βλ. Ν. Ματσούκας, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 369.

[38] Βλ. Ν. Ματσούκας, Το πρόβλημα του κακού, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 32009, σ. 60-61.